

Diep achter de tong

Er lijken in dit ‘Hoofdstuk’ wel vlammen uit het voorhoofd van Jan Fabre te schieten. Zo sierlijk en gevaarlijk tegelijk zien de hoorns van de koedoe er uit. De koedoe is één van de mooiste antilopen van Afrika. Hij heeft een scherp gehoor en is heel snel. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het dier geassocieerd wordt met waakzaamheid en een sterk instinct. We herkennen een aantal kenmerken die symbolisch aan deze antilope toegeschreven worden ook in de kunstenaar Jan Fabre: met een soort dierlijke, scherpe, maar warme aandacht heeft hij oog voor de kunst- en theatergeschiedenis wanneer hij zijn werk maakt in zijn volstrekt eigen vormentaal.

We leggen de verbanden tussen het menselijke en het dierlijke, die expliciet zijn doordat het gewei van telkens een verschillend dier het hoofd van Jan Fabre in de ‘Hoofdstukken’ siert, in zekere zin nog altijd in navolging van de Zwitserse filosoof, predikant en dichter Johann Caspar Lavater. Die veroorzaakte in de tweede helft van de achttiende eeuw ophef met zijn ‘Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntnis und Menschenliebe’. Lavater was er namelijk van overtuigd dat mensen die bepaalde dierlijke trekken vertonen in hun gelaat, ook karakteriële eigenschappen met dat dier gemeenschappelijk hebben.

Maar precies dit ‘Hoofdstuk’ met de koedoehoorns nodigt ons uit om verder te kijken dan het ‘fysiognomische’ van de gelaatsuitdrukking. We zien een schreeuwende figuur. De schreeuw kan een paringsroep zijn, een spottende kreet, maar net zo goed een uitroep van woede of een angstkreet. Die dubbelzinnigheid is intrigerend. Een schreeuw is altijd een roep om verbinding met de ander. Hij laat een splijting zien, door de open mond: de binnenkant wordt buitenkant en deelt zich mee. De schreeuw is onontkoombaar in zijn expressie. Hij eist ons op. De afstand tussen ons, toeschouwers die naar dit ‘Hoofdstuk’ kijken, en het werk wordt erdoor gedicht. We worden uit ons evenwicht gehaald bij de gedachte dat we de schreeuw echt zouden kunnen horen. Daarom is dit werk zo onoverkomelijk: achter de tong gaapt een zwart gat waarin we met onze verbeelding kunnen verdwijnen.

Paul Demets